

Dr Ireneusz Jaźwiński

Dr Agnieszka Kiernożycka-Sobejko

Katedra Ekonomii Porównawczej

Uniwersytetu Szczecińskiego

Kooperacja i konkurencja w rozwoju społeczno-ekonomicznym w aspekcie międzynarodowej współpracy regionów

KOOPERACJA I KONKURENCJA W ROZWOJU SPOŁECZNO-EKONOMICZNYM

Kategorią coraz częściej rozpatrywaną i używaną w naukach społecznych i ekonomicznych jest kooperacja¹. Stawiana jest teza, że kooperacja może odgrywać wzrastającą rolę w rozwoju społeczno-ekonomicznym, w tym rozwoju regionów, również w aspekcie międzynarodowym i transgranicznym. Próbując określić istotę kooperacji należy zauważyć, że kooperacja jest pojęciem szerokim. Kooperację można definiować jako współdziałanie, inaczej współpracę przynajmniej dwóch podmiotów, które w ten sposób dążą do lepszej realizacji swoich celów lub osiągnięcia wspólnego celu. Kooperują różne podmioty np. przedsiębiorstwa, organizacje społeczne, instytucje naukowe, także podmioty z różnych regionów. W kooperacji mogą również uczestniczyć władze publiczne, w tym władze rządowe i jednostki samorządu terytorialnego. Wyodrębnić można wiele rodzajów kooperacji. W tabeli 1 przedstawiono niektóre rodzaje kooperacji w ujęciu teoretycznym wydzielone z uwagi na wybrane kryteria. Informacje zawarte w tabeli wskazują, że zagadnienia kooperacji i rozwoju społeczno-ekonomicznego mogą być rozważane z różnych punktów widzenia.

Należy podkreślić, że problematyka kooperacji jest powiązana z problematyką konkurencji. Zagadnienia kooperacji można rozpatrywać w związku i na tle zagadnień konkurencji². Wskazuje się nawet, że w dynamicznie zmieniającym się świecie kooperacja i konkurencja stają się trudno rozróżnialne. Można wyróżniać przynajmniej trzy teoretyczne orientacje w rozwoju społeczno-ekonomicznym oraz stosunkach społecznych i gospodarczych:

- orientację konkurencyjną,

¹ Zob. *Rola kooperacji w rozwoju społeczno-gospodarczym*, W. Downar (red.), WSZ „Oeconomica” PTE w Szczecinie, Szczecin 2004, zwłaszcza s. 72 i następne.

² Zagadnienia konkurencji zostały szeroko opisane w literaturze.

- orientację kooperacyjną,
- orientację koopetycyjną.

Wskazuje się jednocześnie znaczenie teorii i koncepcji koopetycji, według której rozwój społeczno-ekonomiczny opiera się na kooperacji i konkurencji. Spośród tych czynników za ważniejszą często uznawana jest kooperacja. Rozwój społeczno-ekonomiczny może więc być wynikiem nie tylko konkurencji, ale przede wszystkim kooperacji, związanej z integracją oraz współpracą w gospodarce i obszarze społecznym. Zauważyć można, że koopetycja oznacza równoczesne współdziałanie i konkurowanie³. Koopetycja może polegać na współpracy w wybranym obszarze z konkurentem. W tym znaczeniu koopetycja bywa nawet określana jako „spanie z wrogiem” (ang. *sleeping with the enemy*).

Tabela 1

Rodzaje kooperacji

Kryterium	Rodzaje kooperacji
Obszar	<ul style="list-style-type: none"> – społeczna – gospodarcza – mieszana, np. społeczno-gospodarcza
Zasięg (poziom)	<ul style="list-style-type: none"> – globalna – supranarodowa, np. w obrębie Unii Europejskiej – krajowa – regionalna – lokalna
Liczba podmiotów	<ul style="list-style-type: none"> – dwustronna (bilateralna) – wielostronna (multilateralna)
Efektywność	<ul style="list-style-type: none"> – efektywna – nieefektywna
Udział podmiotów w efektach	<ul style="list-style-type: none"> – przynosząca efekty symetryczne – przynosząca efekty niesymetryczne
Relacje między podmiotami	<ul style="list-style-type: none"> – pionowa – pozioma
Sposób regulacji	<ul style="list-style-type: none"> – formalna – nieformalna
Charakter	<ul style="list-style-type: none"> – długookresowa – doraźna
	<ul style="list-style-type: none"> – ofensywna – defensywna
Zgodność z przepisami prawa	<ul style="list-style-type: none"> – legalna – nielegalna

Źródło: opracowanie własne.

³ Por. W. Grzywacz, *Polityka społeczno-gospodarcza. Istota i założenia metodyczne*, WSZ „Oeconomicus” PTE w Szczecinie, Szczecin 2003, s. 80, 412.

Na kooperację, konkurencję i koopetycję wpływa wiele zmiennych w czasie i przestrzeni czynników. Jednym z czynników sprzyjających kooperacji jest występowanie między podmiotami obszarów komplementarnych. Natomiast występowanie między podmiotami obszarów substytucyjnych może prowadzić między nimi do konkurencji. Rozważając problematykę kooperacji, konkurencji i koopetycji należy zwrócić uwagę, że dany podmiot może z jednym podmiotem (grupą podmiotów) kooperować, a jednocześnie z drugim (innym) podmiotem (grupą podmiotów) konkurować. Silna pozycja konkurencyjna danego podmiotu zachęca inne podmioty do nawiązania, utrzymania i rozwijania z danym podmiotem stosunków o charakterze kooperacyjnym. Z drugiej strony kooperowanie powinno wzmocniać pozycję kooperujących podmiotów wobec ich konkurentów.

Ważne jest zachowanie w rozwoju społeczno-ekonomicznym właściwych proporcji między kooperacją a konkurencją. Niezachowanie tych proporcji oraz położenie zbyt dużego nacisku na konkurencję mogą prowadzić do wielu negatywnych konsekwencji. *Grupa Lizbońska* wskazała na następujące negatywne efekty przesadnej konkurencji:

- „Narzędzia i systemy techniczne mają pierwszeństwo przed ludźmi i organizacjami działającymi na rzecz człowieka. Ludzie są traktowani jedynie jako producenci i konsumenci.
- Prymat stanowi rozpatrywanie kosztów w krótkim okresie. Prowadzi to z jednej strony do nadprodukcji, a z drugiej do braków.
- Zmniejsza się konkurencyjny charakter rynków narodowych i zwiększa finansowa i przemysłowa koncentracja na poziomie globalnym. Prowadzi to do rozwoju globalnych oligopoli.
- Uwypuklają się różnice między regionami oraz między krajami, a nawet w ich ramach, dotyczące możliwości dostępu do procesów innowacji (bogaci i silni stają się jeszcze bogatsi i silniejsi).
- Uwypukla się podział ludności świata i regionów na świat „zintegrowany” i „odrzucony”.
- Nadmierna konkurencja prowadzi do wysokiego poziomu zniszczenia środowiska naturalnego, mimo że może stymulować poszukiwania nowych procesów i produktów.
- Przesadna konkurencja jest źródłem społecznego odrzucenia na dużą skalę. Zapomina się o niekonkurencyjnych ludziach, firmach, miastach i narodach. Nie są już podmiotem historii. Są bez wartości, ponieważ są „przegranymi”. Konkurencja nastawia jednych ludzi przeciw innym ludziom.
- Nadmierna konkurencja przyczynia się do jednostkowej i zbiorowej agresywności i powstrzymuje rozwój solidarności i dialogu między ludźmi, narodami i społeczeństwami.

- Zmniejsza możliwości organizacji publicznych i demokracji przedstawicielskiej na wszystkich poziomach: na poziomie firmy, lokalnym, krajowym i globalnym⁴.

Racjonalnie prowadzona kooperacja powinna pozytywnie wpływać na rozwój i wzrost społeczno-ekonomiczny państw i regionów, ułatwiać osiąganie efektów synergicznych i mnożnikowych. Korzyści wynikające z kooperacji można uzmysłowić odnosząc się do teorii kosztów komparatywnych (porównawczych, względnych)⁵ sformułowanej przez Davida Ricardo – współtwórcę ekonomii klasycznej. Teoria ta jest powszechnie znana i wykorzystywana w naukach ekonomicznych i udowadnia, że ze specjalizacji i wymiany w handlu międzynarodowym korzyści mogą odnosić wszyscy (kilku) partnerzy, a nie tylko jedna strona.

W swojej teorii kosztów komparatywnych D. Ricardo rozpatrywał przykład dwóch krajów: Anglii i Portugalii. Przedstawiając istotę omawianej teorii⁶ można przyjąć założenie, że oba wymienione kraje dysponują takim samym zasobem kapitału w wysokości 450 funtów oraz dzielą go w jednakowej proporcji pomiędzy produkcję sukna – 300 funtów – i wina – 150 funtów, a koszty produkcji sukna są trzykrotnie niższe w Anglii niż w Portugalii w stosunku jak 5:15, natomiast koszty produkcji wina jak 2:3, również na korzyść Anglii. Pomimo że Anglia ma bezwzględną przewagę w kosztach produkcji obu towarów ze względu na to, że produkuje sukno i wino taniej niż Portugalia, specjalizacja w produkcji wina będzie korzystniejsza dla Portugalii, a specjalizacja w produkcji sukna bardziej opłacalna dla Anglii. Nie tylko Anglia, ale i mniej rozwinięta gospodarczo Portugalia odnoszą korzyści ze specjalizacji i wymiany wina na sukno w porównaniu z sytuacją przed specjalizacją i wymianą. Łączna produkcja sukna w obu krajach przy tych samych nakładach zwiększa się z 80 do 90 jednostek, a łączna produkcja wina wzrasta z 125 do 150 jednostek. Uzyskane nadwyżki sukna mogą zostać zamienione w handlu zagranicznym na wino. Oba kraje korzystają więc na kooperacji. Zaprezentowane rozważania ilustrują informacje zawarte w tabeli 2 i tabeli 3.

⁴ *Granice konkurencji. Grupa Lizbońska*, Poltex, Warszawa 1996, s. 148.

⁵ Teoria kosztów komparatywnych bywa również nazywana teorią korzyści komparatywnych. Por. W. Stankiewicz, *Historia myśli ekonomicznej*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2000, s. 171.

⁶ Opracowując treść tego akapitu wykorzystano pracę: M. Nasiłowski, *Zarys historii myśli ekonomicznej*, Wydawnictwo Key Tex, Warszawa 2003, s. 39–40.

Tabela 2

Nakłady, koszty i produkcja w teorii Ricardo – wariant bez specjalizacji i wymiany

Kraj	Nakłady		Koszty na jednostkę		Wielkość produkcji	
	sukno	wino	sukno	wino	sukno	wino
Anglia	300	150	5	2	60	75
Portugalia	300	150	15	3	20	50
Razem	600	300	–	–	80	125

Źródło: M. Nasiłowski, *Zarys historii myśli ekonomicznej*, Wydawnictwo Key Tex, Warszawa 2003, s. 40.

Tabela 3

Nakłady, koszty i produkcja w teorii Ricardo – wariant ze specjalizacją i wymianą

Kraj	Nakłady		Koszty na jednostkę		Wielkość produkcji	
	sukno	wino	sukno	wino	sukno	wino
Anglia	450	–	5	–	90	–
Portugalia	–	450	–	3	–	150
Razem	450	450	–	–	90	150

Źródło: M. Nasiłowski, *Zarys historii myśli ekonomicznej*, Wydawnictwo Key Tex, Warszawa 2003, s. 40.

KOOPERACJA I KONKURENCJA SPOŁECZNO-EKONOMICZNA NA PRZYKŁADZIE WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO I MEKLEMBURGII-POMORZA PRZEDNIEGO

Województwo zachodniopomorskie i land Federalnej Republiki Niemiec Meklemburgia-Pomorze Przednie charakteryzują się zbliżoną powierzchnią (23 tys. km²), liczbą mieszkańców (1,7 mln) jak i średnią gęstością zaludnienia na 1 km² (74 osoby)⁷. Liczba pracujących w regionie zachodniopomorskim jest zdecydowanie niższa niż na terenie Meklemburgii-Pomorza Przedniego. Wiąże się to z wysokim poziomem bezrobocia, które w województwie zachodniopomorskim wzrosło z 4,6% w 1990 roku do 28,2% w 2003 roku, tj. aż 6-krotnie. W analogicznym okresie na obszarze Meklemburgii-Pomorza Przedniego stopa bezrobocia zwiększyła się prawie 2-krotnie, z 12,5% do 21,7%. Zmieniła się

⁷ Zob. *Rocznik statystyczny województwa zachodniopomorskiego 2004*, Urząd Statystyczny w Szczecinie, Szczecin 2004 oraz *Statistisches Landesamt Mecklenburg-Vorpommern, Gesamtübersicht über das Bundesland Mecklenburg-Vorpommern, Schwerin 1990–2003*.

również struktura zatrudnionych w poszczególnych gałęziach gospodarki w obu badanych regionach. Spadł udział w rolnictwie, przemyśle produkcyjnym, budownictwie, wzrósł z kolei w usługach⁸. Przykładowo, na terenie Meklemburgii-Pomorza Przedniego liczba pracujących w sektorze rolnym wynosiła w roku 1990 – 12,6% ogółu pracujących, a już w 2003 roku tylko 4,6%.

Zmiany te implikowały udział poszczególnych gałęzi w wytworzeniu PKB na terenie regionów. Nastąpiło przemieszczenie części zatrudnienia z sektora rolniczego, budowlanego oraz przemysłowego do usług rynkowych i usług nierynkowych. Towarzyszył temu wzrost bezrobocia spowodowany spadkiem znaczenia tradycyjnych branż: przemysłu, transportu i budownictwa oraz recesja gospodarcza, która doprowadziła do upadku licznych zakładów pracy. Skutkiem tego była redukcja zatrudnienia i jednocześnie wzrost liczby małych firm, w tym zakładów osób fizycznych, które łatwiej ulegają rozwiązaniu. Oba analizowane regiony były i nadal są związane z gospodarką morską, którą pragną utrzymać, a nawet rozwijać, a której niektóre gałęzie, zdaniem wielu, charakteryzują się trendem schyłkowym, w tym z powodu mniejszej konkurencyjności w stosunku do analogicznych przemysłów krajów azjatyckich. W tym kontekście ważne wydaje się przeanalizowanie możliwości restytucji gospodarki morskiej na obu badanych terenach (w tym w szczególności w województwie zachodniopomorskim), mając na uwadze inwestowanie zakumulowanych środków w działalność przynoszącą jak największe dochody.

Dążąc do aktywizacji gospodarek obu regionów można dokonać istotnej, celowej zmiany struktury sektorowej, eliminując lub ograniczając oddziaływanie najmniej efektywnych ogniw. Można prowadzić kierunkową politykę rozwoju szczególnie tych dziedzin (sektorów), które w przyszłości będą decydować o atrakcyjności inwestycyjnej obu regionów, w tym zwłaszcza województwa zachodniopomorskiego. Ważne jest wyeliminowanie tych czynników i elementów (gałęzi gospodarki i przemysłu), które przyczyniają się do nie najlepszej sytuacji społeczno-gospodarczej w regionie zachodniopomorskim (struktura gospodarki wpływa na wysokie bezrobocie strukturalne)⁹. W związku z tym trzeba rozważyć, czy warto odejść od tradycyjnej struktury gospodarki w czasie, gdy w świecie odchodzi się od specjalizacji przemysłowej na rzecz specjalizacji

⁸ Globalizację rynku pracy charakteryzują następujące cechy: wzrost produkcji bez wzrostu zatrudnienia, automatyzacja, innowacje, wyższe specjalistyczne kwalifikacje. Cały rynek charakteryzuje przejście od społeczeństwa przemysłowego do społeczeństwa usług, społeczeństwa informatycznego, społeczeństwa wiedzy.

⁹ Okazuje się, że najbardziej podatne na kryzysy są sektory szczególnie wrażliwe na wahania koniunktury oraz charakteryzujące się wysoką kapitałochłonnością, w tym również potrzebami inwestycyjnymi. Dlatego ograniczając rolę niektórych gałęzi gospodarki w województwie zachodniopomorskim można częściowo rozwiązać problem udzielania pomocy publicznej podmiotom w regionie.

usług. Struktury stare, niepotrzebne, nieefektywne i nieracjonalne według teorii Schumpetera powinny ulec destrukcji, ponieważ nie tylko żywe organizmy mają swój „cykl życia”. Ustępując miejsca dają szansę nowym, doskonalszym formom¹⁰. Zmiany, które zostały zapoczątkowane na początku lat 90. XX wieku były – jak się okazało – niewystarczające.

Województwo zachodniopomorskie i Meklemburgia-Pomorze Przednie powinny ze względu na swoje usytuowanie razem współpracować i wykorzystać tę rentę położenia, która jak do tej pory nie była racjonalnie wykorzystana¹¹. Analizowane regiony wykazują wiele podobieństw, leżą na granicy z Morzem Bałtyckim, główne gałęzie gospodarki stanowią: rolnictwo i związane z nim dziedziny rzemiosła i drobnej wytwórczości oraz przemysł żywnościowy. Turystyka odgrywa coraz większą rolę na obu badanych terenach, lokalnie występują po obu stronach tradycyjne powiązania z gospodarką morską (przemysł okrętowy, gospodarka portowa, usługi na rzecz statków, logistyka). Wspólne cechy obu regionów powodują, że są one w dużym stopniu względem siebie substytucyjne, co ogranicza możliwości współpracy i wymiany międzynarodowej. Dlatego rozpatrując możliwości wzajemnej współpracy, należy znaleźć takie obszary działania, w których oba regiony mogłyby być względem siebie komplementarne i wzajemnie się uzupełniać¹². Ważne jest, aby oba regiony nie kopiowały tego, co już wcześniej zostało zrobione u sąsiada; lepiej będzie, jeśli będą się one uzupełniały. Z pewnością taka zmiana nie nastąpi z dnia na dzień, ale będzie trwała dłużej i wymagała większego nakładu nie tylko czasu, ale i środków finansowych oraz uzgodnionej, zharmonizowanej wspólnej polityki

¹⁰ Na temat cyklu życia produktu zob. L. Białoń, T. Obrębski, *Elementy polityki przemysłowej*, Ośrodek Nauk Społecznych Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1993, s. 95–101.

¹¹ Polska przystąpiła do Unii Europejskiej 1 maja 2004 roku. Wiele firm zachodniopomorskich wiązało z tym duże nadzieje, a osoby bezrobotne myślały o zakładaniu firm. Mimo tak licznego początkowego zainteresowania otworzeniem i prowadzeniem działalności gospodarczej na obu terenach i dodatkowych preferencji dla młodych przedsiębiorców (zob. Układ Europejski z 16.12.1991, Prawo podejmowania działalności gospodarczej na własny rachunek w Meklemburgii-Pomorzu Przednim) okazało się, że zainteresowanie zakładaniem firm jest niewielkie. Przykładami firm polskich z województwa zachodniopomorskiego działających na terenie Meklemburgii-Pomorza Przedniego są: firma Office Partner Sp. z o.o. International oraz RTS Sp. z o.o. Ta ostatnia współpracuje z zakładami Siemens w Greifswaldzie w zakresie wymiany kadry specjalistycznej – szcześcińscy inżynierowie pracują w Greifswaldzie. Z kolei firmami niemieckimi z terenu Meklemburgii-Pomorza Przedniego działającymi na terenie województwa zachodniopomorskiego są: STETTAK Sp. z o.o., która współpracuje z Gerüstbau Günter Müggenburg GmbH, Ford nad Odrą – były salon samochodowy obecnie tylko serwis założony przez FORD RADTKE – Torgelow, Wittenberg Metal Sp. z o.o. – spółka-córka niemieckiej firmy, Metallbau Wittenberg oraz Schärf Sp. z o.o. – technika sanitarna, grzewcza i instalacyjna.

¹² Substytucyjność oznacza, że dwa dobra zapewniają niezależnie od siebie tę samą użyteczność, więc dla konsumenta będzie obojętne, które konsumuje. Z kolei komplementarność oznacza, że dwa dobra są użyteczne dla konsumenta jedynie razem i to w stałej proporcji.

społeczno-ekonomicznej, przy odpowiednim stopniu konsensusu obu społeczności. W tym miejscu należy zauważyć, że kierunki rozwoju społeczno-ekonomicznego obu przygranicznych regionów wyznaczone przez władze publiczne są zbliżone (por. tabela 4), choć województwo zachodniopomorskie nie posiada tak dużego kapitału finansowego, który umożliwiłaby dorównanie, a co więcej przegonienie niemieckiego sąsiada w krótkim czasie.

Tabela 4

Kierunki rozwoju województwa zachodniopomorskiego
i Meklemburgii-Pomorza Przedniego

Województwo zachodniopomorskie	Meklemburgia-Pomorze Przednie
<ul style="list-style-type: none"> – Poprawa dostępności ekonomicznej i komunikacyjnej regionu – Rozbudowa infrastruktury technicznej i ekonomicznej – Rozwój nauki i budowanie więzi strukturalnych między praktyką a nauką – Aktywizacja obszarów wiejskich – Wspieranie rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości – Działanie na rzecz polepszenia warunków życia społeczności lokalnych w zakresie: edukacji, ochrony zdrowia, bezpieczeństwa, kultury, kultury fizycznej i polityki społecznej – Podejmowanie inicjatyw gospodarczych i społecznych na rzecz pełnej integracji województwa i wyrównania szans rozwoju poszczególnych jego obszarów – Rozwój współpracy międzyregionalnej, międzynarodowej i transgranicznej 	<ul style="list-style-type: none"> – Rozbudowa i wykorzystanie korzyści płynących z lokalizacji inwestycji w Meklemburgii-Pomorzu Przednim – Wzmocnienie źródeł rozwoju regionalnego – Rozbudowa infrastruktury transportowej – Zwiększenie konkurencyjności przedsiębiorstw – Promowanie miejsc lokalizacji i pozyskiwania inwestorów – Zwiększenie kompetencji w dziedzinie technologii – Rozwój ponadregionalnych stosunków gospodarczych – Inwestycje w turystykę – Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Strategia rozwoju województwa zachodniopomorskiego do roku 2015*, Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego, Szczecin 2001 oraz *Statistisches Landesamt Mecklenburg-Vorpommern*, Bundesland Mecklenburg-Vorpommern, Schwerin 2003.

Bardzo ważnymi zasobami analizowanych regionów są kapitał ludzki i przedsiębiorczość, stanowiące istotne endogeniczne czynniki rozwoju. Między województwem zachodniopomorskim a Meklemburgiã-Pomorzem Przednim istnieje ograniczona mobilność czynników produkcji. W związku z tym wydaje się, że powinna nastąpić regionalna specjalizacja produkcji, dzięki czemu oba regiony będą miały szansę na podniesienie swojego dobrobytu, na bardziej racjonalne gospodarowanie zasobami, a w efekcie na szybszy rozwój społeczno-ekonomiczny i podniesienie poziomu życia mieszkańców.

Województwo zachodniopomorskie chcąc wykorzystać korzyści komparatywne ze współpracy z Meklemburgiã-Pomorzem Przednim powinno uwzględ-

niać występujące uwarunkowania i skoncentrować się między innymi na następujących działaniach:

- wyszukać luki w prowadzonej działalności gospodarczej, występujące między innymi w Meklemburgii-Pomorzu Przednim, a następnie zadbać o ich rozwój na terenie Pomorza Zachodniego, który będzie komplementarny dla sąsiadów i obopólnie użyteczny;
- znaleźć partnerów poza granicami własnego kraju w celu nawiązania współpracy poprzez wspólne działania, które pozwolą wyeliminować słabe strony, obniżyć koszty transportu przy wymianie towarowej, jak również uwzględnić różnice cen czynników wytwórczych¹³;
- połączyć zasoby endogenne obu regionów, które razem dawałyby efekt synergii;
- zadbać o rozwój gospodarczy regionów, ale bez mechanizmów odwzorowujących, bo to, co zostało sprawdzone u sąsiada wcale nie musi być odpowiednie w innym regionie;
- skoncentrować działania na rozwoju szeroko pojętych usług (*soft-ware-solution*), częściowo dotyczących sprzętu wysokiej techniki (serwisy), oprogramowania, jak również innych działań usługowych – w te działania angażują się regiony słabsze; bogatsze z kolei starają się utrzymywać przodownictwo techniczno-technologiczne w zakresie produkcji rzeczowej;
- skupić produkcję na wyrobach małoseryjnych oraz specjalistycznych, które zostaną dostosowane do specyficznych potrzeb indywidualnych klientów lub będą wysyłane na określone rynki zbytu¹⁴;
- nastawić się na produkcję wyrobów wcześniej nie produkowanych w innych krajach, wykorzystując luki technologiczno-produkcyjne;
- rozważyć odejście od produkcji przemysłowej, kapitałochłonnej i skupienie się na rozwoju usług, dzięki czemu więcej osób może znaleźć zatrudnienie oraz wystąpi wzrost popytu na usługi regionalnego sektora małych i średnich przedsiębiorstw – MSP¹⁵;

¹³ Dodatkowo konkurencja jest wykorzystywana do „oczyszczania” regionów ze słabych przedsiębiorstw, które potrzebują osłony władz.

¹⁴ Podmioty w regionach rozwiniętych w te formy działania nie angażują się, wspierają zaś ich komplementarny rozwój w regionach przyległych. Tę szansę województwo zachodniopomorskie powinno wykorzystywać.

¹⁵ Małe firmy są bardziej elastyczne w dostosowaniu się do potrzeb rynku oraz łatwiej wchłaniają i wdrażają nowe technologie. Zob. W. Grzywacz, *Uwarunkowania i możliwości rozwojowe województwa zachodniopomorskiego i Szczecina*, [w:] *Integracja i tożsamość. Zachodniopomorskie w przededniu rozszerzenia Unii Europejskiej*, S. Flejterski, J. Jasnowska, W. Olejniczak (red.), Fundacja Rozwoju Pomorza Zachodniego, Szczecin 2003, s. 173–174.

- inwestować w produkcję o charakterze kooperacyjnym, a co za tym idzie zwiększyć intensywność powiązań handlowych między firmami niemieckimi i podwykonawcami na terenie województwa zachodniopomorskiego¹⁶;
- wykorzystać potencjał intelektualny i gospodarczy województwa zachodniopomorskiego i postawić na bardziej dynamiczny rozwój nauki i edukacji, rozbudować istniejącą bazę naukowo-badawczą w regionie i stworzyć centrum badawcze, dążąc do ściślejszego powiązania nauki z praktyką;
- wykorzystując potencjał naukowo-badawczy województwa oraz wyspecjalizowaną kadrę naukowo-badawczą trzeba eksportować usługi naukowo-techniczne oraz angażować się w przedsięwzięcia w dziedzinie rozwoju nauki i techniki po drugiej stronie granicy (na terenie Meklemburgii-Pomorza Przedniego, jak również Brandenburgii oraz bliskiej i wielomilionowej aglomeracji Berlina);
- należy uwzględnić naturalne źródła energii, które obniżą koszty gałęzi gospodarczych regionu; ważnym czynnikiem jest to, że kapitał zagraniczny lokowany jest chętniej w regionach uwzględniających ochronę środowiska naturalnego ze względów społecznych i gospodarczych, ponieważ koszty działalności są niższe;
- atut czystego środowiska naturalnego pociąga za sobą szerokie możliwości wykorzystania terenów województwa zachodniopomorskiego, w tym na działalność turystyczną i rekreacyjną;
- należy respektować rentę położenia regionu i rozwinąć szczególnie usługi transportowe i portowo-przeładunkowe, do tego niezbędny staje się rozwój zespołu portów Szczecin-Świnoujście, tym bardziej że na terenie województwa zachodniopomorskiego można bardziej efektywnie wykorzystać różne gałęzie transportu: lądowy, rzeczny, morski, kolejowy oraz lotniczy;
- wykorzystując odpowiednio rentę położenia samo miasto Szczecin mogłoby stać się centrum bazy jachtowej dla setek tysięcy jachtów pływających po Bałtyku i Morzu Północnym, należących do niemieckich sąsiadów, dodatkowo w okresie jesienno-zimowym świadcząc inne usługi;
- wykreować znaczące centrum wystawienniczo-targowe oraz kongresowe, które ściąganie zainteresowane firmy na teren województwa zachodniopomorskiego;
- położenie regionów powoduje dodatkowo potrzebę stworzenia silnego centrum handlowo-usługowego połączonego z usługami bankowo-ubezpiecze-

¹⁶ Powiązania takie nie są zbyt dobrze rozwinięte, ale istnieje kilka pozytywnych przykładów. Stocznia jachtowa w Greifswaldzie sprowadza z Polski kadłuby i dzięki temu może zaoferować konkurencyjne produkty końcowe. Z kolei w branży gastronomicznej szanse i ryzyka są ze sobą ściśle powiązane. Tam, gdzie klient ma szeroki wybór, dla detalisty czy hotelarza powstaje konkurencja. Tutaj należałoby wypróbować nowe formy współpracy.

niowymi w mieście Szczecinie, obsługującego również inne kraje europejskie;

- uwzględnić region Morza Bałtyckiego, przez co oba przygraniczne regiony dla wypracowania spójnej i komplementarnej oferty powinny zdywersyfikować usługi, stworzyć nowoczesną i sprawną ofertę oraz poszukać partnerów zagranicznych.

Reasumując można stwierdzić, że racjonalnie prowadzona międzynarodowa współpraca regionów pozwala na wykorzystanie korzyści komparatywnych. W dłuższym okresie zapewnia to dodatkowe impulsy rozwoju. W efekcie poprzez oddziaływanie mechanizmów rynkowych i prowadzonej polityki społeczno-ekonomicznej współpraca ta prowadzi do aktywizacji zasobów endogenicznych regionów, pozwala na bardziej efektywne wykorzystanie ich specyfiki i sprzyja procesom rozwoju społeczno-ekonomicznego.

LITERATURA

- Białoń L., Obrębski T., *Elementy polityki przemysłowej*, Ośrodek Nauk Społecznych Politechniki Warszawskiej, Warszawa 1993.
- Granice konkurencji. Grupa Lizbońska*, Poltex, Warszawa 1996.
- Grzywacz W., *Polityka społeczno-gospodarcza. Istota i założenia metodyczne*, WSZ „Oeconomicus” PTE w Szczecinie, Szczecin 2003.
- Integracja i tożsamość. Zachodniopomorskie w przededniu rozszerzenia Unii Europejskiej*, S. Flejterski, J. Jasnowska, W. Olejniczak (red.), Fundacja Rozwoju Pomorza Zachodniego, Szczecin 2003.
- Landtag Mecklenburg-Vorpommern, Grenzüberschreitende Zusammenarbeit, Band III, Zur Parlamentarischen Zusammenarbeit mit der Woiwodschaft Westpommern*, Schwerin 2001.
- Małowski M., Wieczorek A., Sosnowska H., *Konkurencja i kooperacja. Teoria gier w ekonomii i naukach społecznych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.
- Mecklenburg-Vorpommern im internationalen Wettbewerb. Rostocker Beiträge zur Regional- und Strukturforchung*, G. Braun (red.), Heft 11, Universität Rostock, Rostock 1997.
- Morawski W., *Socjologia ekonomiczna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2001.
- Nasiłowski M., *Zarys historii myśli ekonomicznej*, Wydawnictwo Key Tex, Warszawa 2003.
- Porter M. E., *Porter o konkurencji*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2001.
- Rocznik statystyczny województwa zachodniopomorskiego 2004*, Urząd Statystyczny w Szczecinie, Szczecin 2004.
- Rola kooperacji w rozwoju społeczno-gospodarczym*, W. Downar (red.), WSZ „Oeconomicus” PTE w Szczecinie, Szczecin 2004.
- Stankiewicz W., *Historia myśli ekonomicznej*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2000.
- Statistisches Landesamt Mecklenburg-Vorpommern, Bundesland Mecklenburg-Vorpommern*, Schwerin 2003.

Statistisches Landesamt Mecklenburg-Vorpommern, Gesamtübersicht über das Bundesland Mecklenburg-Vorpommern, Schwerin 1990–2003.

Strategia rozwoju województwa zachodniopomorskiego do roku 2015, Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego, Szczecin 2001.

Cooperation and Competition in Socio-Economic Development in the Aspect of International Cooperation of the Regions

Summary

The first part of the article presents theoretical issues. It described essence and types of cooperation, connections between cooperation and competition, concept of coopetition and benefits gained from collaboration. The considerations in the second part of the paper are involved with practical applications of the theoretical knowledge in the example of two regions: the Zachodniopomorskie voivodeship and Mecklenburg-Vorpommern. Recommendations concerning cooperation between these regions also have been determined.